



LÄHEMAD ÜRITUSED

Laupäeval, 3. ja pühapäeval, 4. augustil – Võrtsjärve ääres Vaiblas **ESAS XII suvekool**, mida seekord võib jällegi rahvusvaheliseks nimetada Soome Spordiajaloo Seltsi esimehe Heikki Roiko-Jokela osavõtu tõttu.

Kuna käesoleval aastal täitub 90 aastat Eesti Olümpiakomitee asutamisest, on suvekooli üheks teemaks olümpialiikumine meil ja mujal, mida tuleb lahti rääkima Eesti Olümpiakomitee asepresident Toomas Tõnise.

Teisel koolipäeval teeme tutvust põhjanaabrite spordiajaloo uurimise seisuga, millest meile õpetliku toob esile Heikki Roiko-Jokela.

Suvekoolist osavõtmiseks on vajalik hiljemalt 25. juuliks registreeruda (kohtade arv on piiratud, seega varasematel registreerujatel on eelis) osavõtumaksu (10 eurot, mitteliikmetel 15 eurot) tasumisega Eesti Spordiajaloo Seltsi arveldusarvele nr. 10152001602002. Tallinna osakonna liikmed saavad selle maksta ka oma osakonna laekurile. Ka võib jätta (või kulleriga saata) oma osavõtusoov ja seda kinnitav rahatäht Eesti Spordimuuseumi (Tartu, Rüütli 15) seltsi esimehe Enn Mainla (tel. 7300754, 56497632) kätte või tema nimele kinnises ümbrikus muuseumi valvelauda.

Osavõtumaksu tasunutele kindlustatakse majutus (kaasa tuleb võtta oma voodipesu: linad ja padjapüür või magamiskott; loomulikult on piisavalt ruumi soovi korral ka telkimiseks), toitlustamine (õhtu- ja hommikusöök ning kaks lõunat) ja tasutakse kohalesõidu kulud (avalduse alusel bussipiletite esitamisel või eraauto puhul kaugusele vastava bensiinitšeki lisamisel, kusjuures eeldatakse reeglina autos vähemalt kolme kaasreisijat, milleks palutakse hiljemalt nädal varem võtta kontakti Tallinna osakonna liikmetel oma osakonna juhatusega ja tartlastel jt. lõunapoolt sõitjatel juhatusega spordimuuseumis, kes korraldab reisiseltskondade komplekteerimist).

Saabumine Vaiblasse Kolga-Jaani valla puhkemajja 3. augustil hiljemalt kell 12.00. Kohapeal teatatakse täpsem ajakava, milles loomulikult on jäetud koolitundide kõrval aega ka sportlikuks lõõgastuseks ja karastamiseks Võrtsjärve voogudes. Koduteele on planeeritud asuda pühapäeval kella 16.00 paiku.

Kolmapäeval, 4. septembril kell 12.00 – ESAS seltsipäeval Eesti Spordimuuseumis on oodata huvitavat esinejat.

Teisipäeval, 17. septembril kell 17.00 – ESAS Tallinna osakonna õhtu TLÜ raamatukogu kohvikus (Rävala pst 10), kus ka on kohal põnev külaline.

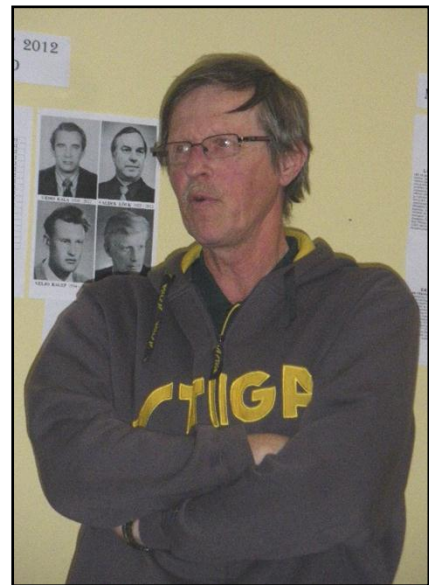
NB! NB! NB! Teatajas ilmunud informatsiooni ESAS ürituste kohta palume võtta osalemise kutsena, sest postikulude kokkuhoiu vajaduse tõttu ei pruugi iga ürituse kohta eraldi kutset järgneda. Täpsemat infot ürituste kohta saab ESMi kodulehelt – www.spordimuuseum.ee/eesti--spordiajaloo-selts

KROONIKA

PÄRNUMAA XVIII SPORDIAJALOO PÄEV PILTIDEL



Spordiajaloo päeva peavedajad (fotol paremalt) Priit Neeme ja Helder Käärats meenutasid 19 mullu meie seast lahkunud Pärnumaa tuntud sportlast ja õnnitlesid tänavu 80 saavaid spordiinimesi, teiste seas sai meene Linda Rannap



Henn Hallik rääkis peatselt ilmuva Pärnumaa kolmanda koguteose spordipeatükist ja plaanist anda lähiaastail välja Pärnumaa spordilugu



Päeva peakülaline oli Pärnumaalt sporditippu jõudnud Gerd Kanter



Ühispildil (vasakult): Pärnu spordiveteranide esimees Peeter Orav, ajalootoimkonna vedajad Priit Neeme ja Heldor Käärats, Gerd Kanter ja tema esimene treener Ando Palginõmm, sporditalletaja Henno Sepp

RUUDI TOOMSALU 100 *Ille Palm*

Seltsipäeval 3. aprillil meenutati spordimuuseumis (vt foto) Tartus legendaarset Ruudi Toomsalu tema 100. sünniaastapäeval kõnekoosolekuga, mille avas Enn Mainla.



Ettekannetega esinesid:

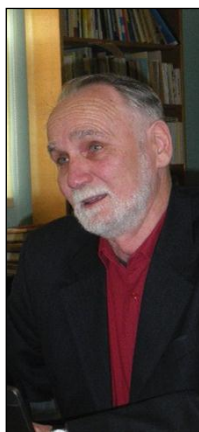
* Enn Mainla (*vasakpoolsel fotol*) – "Ruudi Toomsalu spordi- ja eluteest", rääkides Toomsalu olulisematest eludaatumitest ja spordisaavutustest kuni 1939. aastani.



* Aarand Roos (*parempoolsel fotol*) – "Ruudi Toomsalu sillaehitajana Eesti ja USA vahel". Teatavasti viibis R. Toomsalu 1939.–1946. aastani USAs, millest ta ise rääkis alles elu lõpupoole. Seda perioodi tema elus uurinud Aarand Roos andis sellest ülevaate, pikemalt on ta sellest seltsis rääkinud juba varem.

* Evi Krass – "Ruudi Toomsalu Tartu ülikooli kehakultuuriteaduskonna kergejõustikukateedris". Õpilane ja kolleeg meenutas kokkupuuteid Toomsaluga ja mõningaid huvitavaid seiku seoses temaga. Veidi lisa tõi sellele teine õpilane Nora Kutti.

* Aadu Krevald, Vello Palm, Ülo Iter – "Ruudi Toomsalu TPI õppejõu ja treenerina, spordinnovaatorina ja spordiehituste initsiaatorina". Autoritest oli oma osa ettekandest saatnud Aadu Krevald, kes treeneriameti ümber filosofoerides meenutas oma treenerit heade sõnadega. Kahjuks Vello Palmi tervise tõttu jäid tema meenutused kuulmata. Toomsalu õpilane Ülo Iter jutustas ja näitas pilte TPI spordirajatiste (staadion, kilehall, spordihoone) ehitamise käigust, Toomsalu osast selles ning meenutas treenimist Ruudi Toomsalu juures.



Evi Krass

Nora Kutti

Ülo Iter

Erlend Teemägi Aime Pärnakivi

* Erlend Teemägi – "Ruudi Toomsalu kirjamehena". Erlend meenutas oma kokkupuuteid Toomsaluga ja toimetajatööd tema kirjutistega viiekümne aasta jooksul.

* Aime Pärnakivi – "Ruudi Toomsalu spordimuuseumi kaastöölisena", iseloomustades Toomsalu kui spordiajaloolast, kellega spordimuuseumil oli koostöö 1972. kuni 2002. aastani, so Ruudi Toomsalu surmani.

Väljas oli stendid fotodega Ruudi Toomsalust ja tema kirjutatud raamatuid ning käsikirju.

3000 KODARAT EHK ELU NAGU JALGRATAS

Rait Männik

Sellise pealkirja all 3. aprillist kuni 2. juunini spordimuuseumis avatud näitus tutvustas mitmekesist jalgrattamaailma (vt foto).

Näituse eesmärgiks oli – lisaks jalgrattavaimustuse tõstmisele – näidata erinevaid rattasõiduga seotuid eneseväljenduse ja -teostuse võimalusi ning tutvustada enam kui sajandipikkust jalgrataste arengulugu Eestimaal.



Väljapanek pakkus ligi neljakümne jalgratta vahendusel vahvate iseliikujate kasutusvõimalusi eilsel ja tänasel päeval. Näitusesaalis sai uudistada rattaid, millega sõitsid meie vanaisade vanaisad ning nostalgianurgakeses oli võimalik lasterataste seltsis meenutada noorpõlves saadud esimesi rattakriimusi. Näha sai nii kahekordset jalgratast, rattaid külgorvi ja kaubakastiga kui ka selliseid sõidukeid, mil selja taga vahetu pantvangikriisi- või lahingukogemus. Puudu polnud ka tänapäevased teenistus- ja operatiivrattad. Ning lõpetuseks –

otse loomulikult sai uudistada meie tuntumate rattaässade treening- ja võistlusvarustust ning ekstreemspordlaste tänapäevaseid adrenaliiniallikad.



Kõige vanemad eksemplarid



Nende ratastega sõideti võidu



Topeltlai ja topeltkõrge ratas



Näituse kuraator Rait Männik rataste keskel

MEENUTADES TENNISE SADAT AASTAT EESTIS

Rein Järva

Sel aastal tähistame Eestis tennise 100ndat juubelit. Juubeliüritused kulmineeruvad hilissuvel. Seltsi uusliikme Aavi Dobrõši ettepanekul võtsime Tallinna osakonna aprillikuisel kokusaamisel vaatluse alla Eesti tennise arenguloo. Üles astus seltsikaaslane Jaak Ulman. Etteruttavalt peab ütlema, et Jaak on endale peensusteni selgeks teinud Eesti tennise sajandipikkuse tee, mille ta huvipakkuvalt ette kandis. Allpool refereering tema ettekandest.

Tegelikult on tennis Eestis vanem kui sada aastat. Võiks välja tuua kolm tähtsamat aastat. Esimene avalik tenniseväljak rajati 1895. aastal Kadriorus tollase suplubasseini kõrvale. Esimene avalik turniir peeti samas 1899. aastal. Esimene tenniseklubi asutati 1909. aastal Narva-Jõesuus. Tennist hakkasid esimestena harrastama baltisakslased.

Teadaolevalt mängisid eestlased esimest korda 1913. aastal Kadriorus peetud turniiril. 1963. aastal, kui sellest möödus 50 aastat, võttis tollane ENSV Tenniseföderatsioon vastu otsuse lugeda eesti tennise sünniaastaks 1913. Ulmani arvates võiks tegelikult selle ka varasemaks tõsta, kuna tõenäoliselt mängisid ka eestlased tennist baltisakslaste klubides. Tsaariaja lõpus siiski tõsisemat võistlustennist ei tekkinud. Pigem mängiti oma lõbuks, näiteks Kumna mõisas (Keila lähedal), kus elas Meiendorffide aadlipere, rajati esimene väljak juba 1890. aastail.

Tõsisemad võistlused algasid 1920. aastast, kui peeti I Eesti meistrivõistlused. Esimesed Eesti meistrid olid naistest Ilse Grünberg-Hesse ja meestest Ernst Turman. Viimane oli balti-sakslasena lõpetanud Toomkooli Toompeal ja hiljem Tartu Ülikooli. Lõpetas ka ohvitseride kooli Peterburis. Turman jõudis oma eluajal teenida kolmes sõjaväes: tsaari armees Venemaal, eesti sõjaväes ja pärast 1939. aastal Saksamaale siirdumist ka saksa sõjaväes.

1920. aastail olid tugevamad naismängijad veel Salme Redlich ja Elisabeth Bagh, meestest Johann Paulson. Seejärel tõusid paljudeks aastateks Eesti tippu Veera Nõmmik ja Kristjan Lasn. Lühikesekasvuline (164 cm) Lasn oli oma aja kohta modernne mängumees, hakkas kasutama vintpalle, ka serv oli eriliselt huvitav.

Paljud tugevamad mängijad lahkusid 1944. aastal Eestist, kuna olid nõ aadli päritolu. Pärast sõda tõusis A ja O meheks Evald Kree. Tema õpetaja oli olnud Eduard Hiop, Kree õppis sõja ajal Venemaal. Teine olulisem mängija oli Ottomar Alas.

Sõjajärgsetel aastatel oli suur entusiasm, tehti palju ühiskondlikku tööd spordibaaside taastamisel. Nõukogude ajal tekkis uus olukord – riik toetas sporti, ise polnud vaja enam maksta. Tipp sportlased elasid sõjajärgsel ajal päris hästi. Algul tekkis tennis Dünamos, seejärel ka Kalevis. Tennisemäng kinnistus Eestis viies keskuses – Tallinnas, Tartus, Pärnus, Viljandis ja Rakveres.

Eesti tenniseelu juhtis 1940. aastate lõpust kuni 1970. aastate alguseni suur tenniseentusiast – Pärnust pärit Jüri Rebane (oli muide Paul Kerese klassivend). Tema hüüdlauseks sai – “Igasse kolhoosikeskusesse tenniseväljak!”. Üle Eesti tõusid esile tenniseelu edendajad – treenerid, aktivistid: Tartus Voldemar Turba, Valter Lamp, Redelid, Pärnus vennad Helmuth ja Jaan Kuuda, Rakveres Olga Maasing, Viljandis Leida Randmer jt.

1950. aastatel Eesti tennisetase järk-järgult tõusis, tuli uus põlvkond. Esimesed NSV Liidu noortemeistrid olid Heldur Hiop ja Harri Kalamäe. Seejärel olid Eesti noored pidevalt NSV Liidu noorte meistrivõistlustel medalitel. Läbi aegade saadi kokku 158 medalit. 1958. ja 1959. aastal oli Eesti koondis NSV

Liidu noorte võistkondlik meister. 1957. aastal tuli Toomas Leius 16-aastasena NSV Liidu meistrivõistlustel 3. kohale(!), 1959. aastal oli ta juba Wimbledonis noortemeister.

Aastail 1959–1972 oli tõeline buumiaeg Eesti tennis. Kolm korda võideti võistkondlikud NSV Liidu meistrivõistlused. Leius tuli neli korda NSV Liidu meistriks üksikmängus ja kuus korda paarismängus. Tiiu Kivi-Parmasel oli kokku 10 medalit NSV Liidu meistrivõistlustelt. Veel tulid meistriteks Tiiu Soome-Simson ja Maria Kull. Kokku on Eesti tennisistid toonud NSV Liidu meistrivõistlustelt 84 medalit, neist suurem jagu kuldsetel 60-ndatel. Seejärel tulid Liidia Sinkevits-Nurme, Elena Lapimaa, meestest Sven Eving, Ervin Lange, Hindrek Sepp. Eesti oleks kuldajal (Leius, Parmas) võinud olla maailmas ehk 16 parema riigi seas.

1980. aastatel jõudis tippu Rakverest pärit Andres Vösand, ta jõudis maailma rankingus 100 parema hulka. Kodused konkurendid olid Ojasalu, Issak, Suurthal.

1990. aastatel tulid rasked ajad. Kaotati spordikoolid, tulid asemele klubid. Ulmani, kes juhtis Eesti Tenniseliitu presidendina, arvates oli see suur viga. Treenerid siirdusid välismaale, mingil ajal töötas mujal 30 inimest.

2000. aastatel hakkas tenniseelu taas tasapisi tõusma. Tänapäeva tipud on Kaia Kanepi ja Jürgen Zopp – neist esimene maailma rankingu esimese 50 seas ja teine teise 50 seas. Eesti tennisenaiskond oli kahel aastal maailma 16 parema seas.

Ulmani ettekande järel jagasid omi mälestusi Rein Lüüs, Aavi Dobrõš ja Anto Raukas, kes muide noorpõlves on ka tennist mänginud.

VEELKORD EESTIMAALASTE SPORDIST VENEMAAL

Ille Palm

17. aprillil rääkis Aarand Roos (*pildil*) ka tartlastele eestimaalaste spordist Venemaal, mida ta oli teinud Tallinna osakonnale 19. veebruaril.

Kordamata Rein Järva ülevaates (Teataja nr 65) kirjutatut, tuleb hinnata autori ettevõtlikkust teema puhul, mis eeldab vene keele oskust, mida – nagu Aarand ise tunnistas – tal ei ole. Siiski on ta kokku kogunud kaunis suure materjali, mille on koondanud loodetavasti eeloleval sügisel ilmuvasse kogumikku.

Kõigepealt rääkis ettekandja eesti spordi kuldajast Peterburis, mille järel vaatles erinevate inimgruppide seas harrastatud sporti. Eraldi olid kõne all Eestist väljarändajad-uusasunikud, optandid, sõjaväelased ja mobiliseeritud, sõja-



ajal Venemaa tagalasse sattunud, küüditatud ja vangilaagrites olnud, Venemaal õppinud üliõpilased ja õpetanud õppejõud.

Jääme huviga raamatut ootama.

SELGUS GEORG HACKENSCHMIDTI RAAMATUAUHIINNA VÕITJA *Siim Randoja*

Dorpati konverentsikeskuses kuulutati 19. aprillil pidulikult välja Georg Hackenschmidt teise raamatuauhinna võitja.

Georg Hackenschmidt raamatuauhinda annavad ühiselt välja Eesti Spordimuuseum ja Eesti Olümpiaakadeemia ning selle saab iga kalendriaasta jooksul ilmunud parim eestikeelne sporditeemaline raamat, mis räägib parimal moel spordist, spordi mõttest, ausast mängust ja liikumise rõõmust. Raamatuauhinna nime valikul lähtusid auhinna väljaandjad arusaamast, et Georg Hackenschmidt oli nii edukas sportlane kui ka rahvusvaheliselt tunnustatud filosoof.

Žürii otsuse põhjal pälvis auhinna 2012. aasta eest Vahur Kalmre teos "Kolm Kirsipuud", mille andis välja Ajakirjade Kirjastus. Auhind anti autorile pidulikult kätte Tartus toimunud Eesti Olümpiaakadeemia aasta-konverentsil. Žürii liikme, Eesti Spordimuuseumi direktori Daimar Lelle sõnul jõudis žürii lõpuks üksmeelse otsuseni.



*Vahur Kalmre (keskel)
on tunnistanud Georg
Hackenschmidt
raamatuauhinna
võitjaks,
spordimuuseumi
arendusjuht
Siim Randoja
annab üle auhinna
ja EOA asepresident
Merike Kull
sertifikaadi*

"Kolm Kirsipuud" on raamat, mis räägib sellest, kuidas tuli Eesti jalgratturite edu omaaegses NSV Liidus, kuidas esimesed ratturid profilepinguni jõudsid, kuidas Tour de France'il etappe võidetakse ning veel paljust muust. Lugejate ette jõudnud suurteoses on autor suure pühendumusega, põhjalikult ja meeldejäävalt kirja pannud Kirsipuude spordidünastia suure loo.

KOOLINOORTE PARIMAD MÄLUMÄNGURID SPORDIMUUSEUMIS

Siim Randoja

Eesti parimad koolinoortest sporditundjad selgusid 19. aprillil Hugo Treffneri gümnaasiumi aulas ning parimate autasustamine toimus Eesti Spordimuuseumi olümpiasaalis.

Bumerangi mälumängu korraldab Eesti Koolispordi Liit, koostööpartneritena on algusest peale kaasa löönud Eesti Olümpiakomitee ja Eesti Päevaleht. Sel aastal andis kõva panuse ka korvpalliliit, kes organiseeris mängu peaauhinna ehk suvel Eestis toimuva U-20 vanuseklassi EM-i kõikide kohtumiste priipääsmed.



Koolinoorte spordimälumängu Bumerang kümnennda hooaja tšempion on Loksa gümnaasium, kes võitis kilva kolmandat aastat järjest. Seekordne Loksa punktisaak oli 44, järgnesid Rapla Vesiroosi gümnaasium 42 ja võrdselt 39 punktiga Lüllemäe põhikool ja Tallinna reaalkool.

Kõigile kümne hooaja mängudele on küsimused koostanud meie seltsikaaslane Jaak Valdre (*fotol esiplaanil*).

100 AASTAT MARATONIJOOKSU EESTIS

Daimar Lell

28. aprillil avati meie maratonijooksu juubeliaasta Estonia talveaias. Kokku said mitme põlvkonna teenekad maratonijooksjad, treenerid, jooksuvõistluste korraldajad ning mitmed teised Eesti jooksukultuuri edendajad, et tähistada sada aastat tagasi, 28. aprillil 1913 (praeguse kalendri järgi 11. mail) toimunud esimest maratonijooksuvõistlust Eestis. Paldiskist Tallinna lähistelev Mustjõe küla kulgenud 39 versta (40,2 km) pikkuse katsumuse võitis Pjotr Šubin Peterburist, ajaga 3 tundi 23 minutit ja 45 sekundit. Parima eestlasena jõudis neljandana finišisse tartlane Arnold Feldmann. Seda ajaloolist sündmust loetaksegi Eesti maratonijooksu sünnipäevaks.

Tähtpäeva auks korraldati tänavu samuti sajandivanuseks saavas Estonia teatrimajas konverents „100 aastat maratonijooksu Eestis“. Ühe raskema, ent põneva ja rikka ajaloo spordiala käekäigust Eestimaal tegi ülevaate Eesti Spordimuuseumi direktor Daimar Lell. Müüte murdvast maratonijooksust rääkis mitmete spordiraamatute autor, spordiajaloo uurija ja ajakirjanik Tiit Lääne. Oma

silmapaistvast maratoonarikarjäärist, treeningute ning võistluste telgitagustest kõnelesid Eesti rekordit edasi viinud legendaarsed maratonijooksjad: Jane Salumäe, Viktor Puusepp, Rein Leinus, Vladimir Heerik, Villy Sudemäe, Meelis Veilberg ning Pavel Loskutov. (Vana)meistrite tarkuseteri kuulasisid valitsevad Eesti meistrid Evelin Talts ja Viljar Vallimäe, kolmikõed Leila, Liina ja Lily Luik, Eesti käesoleva aasta edetabelijuht Roman Fosti ja mitmed teised tänased tipu poole pürgijad.



*Tänased ja eilsed Eesti rekordi omanikud maratonijooksus (vasakult):
Viktor Puusepp, Rein Leinus, Vladimir Heerik, Jane Salumäe,
Villy Sudemäe, Meelis Veilberg ja Pavel Loskutov*

Eesti maratonijooksu ajaloos on olnud mitmeid silmapaistvaid saavutusi, persoone ja sündmusi. Jüri Lossman võitis Antverpeni olümpiamängudel 1920. aastal maratonijooksus hõbemedali, mis oli Eesti Vabariigi esimeseks olümpiamedaliks. Üheksakordne Eesti meister Rein Leinus püstitas 1968. aastal oma viienda Eesti rekordi, läbides maratoni 2 tunni 20 minuti ja 3 sekundiga, milline aeg oleks andnud samal aastal toimunud Mexico olümpial kuldmedali. Pavel Loskutov võitis 2002. aastal Münchenis Euroopa meistrivõistlustel hõbemedali, Jane Salumäe saavutas samas neljanda koha, mis on maratonijooksus läbi aegade Eesti naiste parim koht tiitlivõistlustel.

Neid ja mitmeid teisi Eesti maratonijooksu ajaloo verstaposte käsitles spordimuuseumi poolt koostatud juubelinäitus (vt foto), uudistada sai arvukalt unikaalseid fotosid ja esemeid ning põnevat statistikat läbi möödunud saja aasta.



KOOS OLI ESAS ÜLDKOGU

8. mail kogunes spordimuuseumi ESAS üldkogu, et rääkida tehtust ja kinnitada 2012. aasta majandusaruanne. Koosoleku juhatajaks valitud Daimar Lell (*pildil*) andis kõigepealt sõna seltsi esimehele Enn Mainlale, kellelt kohal viibinud 30 seltsikaaslast said kuulda alljärgnevat:



2012. aasta 28. novembril ESAS täiskogul rääkisime sinnamaale seltsi elukäigu ära ja täna pole mõtet seda üle korrata. Juhatuski ju vanas tuttavas koosseisus on püüdnud parimal viisil seltsi tegevust ohjata ja revisjonikomisjon on sellel silma peal hoidnud.

Seltsi raamatupidamise aastaaruande koostamisel saadi endiselt abi Hilja Nõmmejalt, nüüd juba küll spordimuuseumi endiselt raamatupidajalt.

Seltsi liikmeskond on vahepeal pisut kahanenud. Kahjuks ka sellel kõige loomulikumal viisil. Nii saadeti möödunud aasta lõpus manalateele veel üks hea seltsikaaslane – Toomas Aring. Liikmemaksu krooniliste võlglastena olime sunnitud seltsi nimekirjast kustutama kümme inimest, kellel seltsis kaasalöömiseks ilmselt pole jätkunud aega, loodetavasti siiski mitte tahet. Lisaks on kaks liiget välja langenud kontakti kadumise tõttu. Seltsi liikmeskond kosus nelja liikme võrra – Malle Madal, Enn Kuusk, Ilme Palu ja Aavi Dobrõš. Seega seltsis on 2013. aasta 8. mai seisuga 132 liiget.

Juhatus pidas nõu regulaarselt, kuid seda kaasajale kohaselt nii mõnigi kord elektroonilisel teel või arutati probleeme ka telefonitsi jooksvalt töö käigus.

Seltsipäevade (10) esinejateks olid detsembris Rainer Vassiljev, jaanuaris Aare Kuum ja Gert Kullamäe, märtsis Arvo ja Assar Kütt ning aprillis Aarand Roos. Kahel seltsipäeval meenutati teenekaid spordiajaloolasi: 13. veebruaril täitis 110 aastat Johannes Laidvere ja 2. aprillil 100 aastat Ruudi Toomsalu sünnist. Tallinna osakonna klubiõhtutel oli samuti huvitavaid kohtumisi.

Ka olid spordiajaloo seltsi liikmed osalised veel paljudes spordiajaloolistes ettevõtmistes, mida küll selts otse ise ei korraldanud, kuid mis seltsi liikmete aktiivsel toel ja osalusel teoks said. Regioonidest väärib endiselt kiitmist Pärnu, kus toimus juba XVIII ajaloopäev, mille korraldamise raskus lasus Priit Neemel ja Heldor Kääratsil. Meenutati 19 mullu meie seast lahkunud Pärnumaa tuntud sportlast ja õnnitleti tänavu 80 saavaid spordiinimesi. Henn Hallik rääkis Pärnumaa peatselt ilmuva kolmanda koguteose spordipeatükist ja ka plaanist anda lähiaastail välja Pärnumaa spordilugu kajastavad raamatud. Päeva peaesinejana saabus kohale Pärnus Aldo Palginõmme juures oma sporditeed alustanud Gert Kanter.

Seltsi Teataja ilmus tavapäraselt kord kvartalis, st. kõnesoleval perioodil ilmus 2 numbrit (nr. 64 ja 65, koostas ja toimetas Enn Mainla).

ESAS on olnud jätkuvalt Eesti Spordimuuseumi koostööpartneriks traditsioonilistel teatmematerjali kogumise võistlustel, mis jõudis juba XXXVI korrani. Seekord lisandus 17 tööd 16 autorilt, kellest päris paljud on seltsi liikmed.

Spordiajaloo teaduslikuma käsitluse ja rahvusvahelise suhtluse külje pealt oli oluliseks momendiks jõulueelne käik Riiga konverentsile „Baltimaade sportlaste esimesed sammud olümpiamängudel“, kus meenutati Eesti ja Läti sportlaste saadud esimest olümpiakogemust 100 aasta tagusest Stockholmist.

Jaanuaris tähistas meie seltsile katust, st peavarju pakkuv Eesti Spordimuuseum oma 50. juubelit ja kogu see aasta kuni esindusliku rahvusvahelise konverentsini detsembris möödub juubeli tähe all.

Spordiajaloosõbra raamaturiiulisse lisandus seltsi liikmetelt jälle mõnigi sisukas väljaanne. Tavapäraseks on saanud ja õnneks ka jäänud Eesti Spordi aastaraamat, mis seekord ilmus juba veebruaris Spordikoolituse ja -teabe sihtasutuse ettevõtmisel, koostajate hulgas ka ESAS liige Aare Oja, kuid abiliste hulgas on teisigi seltsi liikmeid. Kui viimaste kuude üheltki spordiraamatult ei leia väga tuttavaks saanud nime – Tiit Lääne, siis poleks see sugugi tavapärane.

Mingi nihe on meie suurima mureküsimuse – Eesti akadeemilise spordiajaloo koostamise küsimuses. Ministeeriumi asekanstleri Tõnu Seili sõnul on selle koostamine esitatud vabariigi 100. sünnipäeva ettevõtmiste programmi, nagu me seltsi poolt selle kolleeg Rein Järva idee välja pakkusime, aga kahjuks pole härra Seililt kuulda midagi edasiste sammude kohta. Siinkohal on kohane tänada Rein Järvat visa võimaluste otsimise ja surveavaldamise eest ning loodetavasti toob see lõpuks ka edu.

Pisut ka finantsküljest. Nagu eespool sai vihjatud, liikmemaksude laekumise vaevalisus sai loodetavasti lahenduse, tõsi, kahjuks ikkagi sellise kirvemeetodiga, mida me lootusega aastaid edasi lükkasime. Aga selge, et liikmemaksudest üksi ei piisa ja seepärast on meeldiv, et Eesti Kultuurkapital viimasest jaotusest meid jälle pisut toetas.

Lõpetuseks tänan kõiki seltsikaaslasi, eriti juhatuse liikmeid, kellega koos on seltsielu vedamine lihtsam olnud ja nii on ju seltsis meil kõigil ütle mata tore spordiajaloo tegelemisest mõnu tunda.

Siis sai sõna Tallinna osakonna esimees Rein Järva ülevaateks tallinlaste tegemistest. Ta tõi esile viimase aja pingutusi Eesti spordiaastaraamatu 1918 – 1939 materjalide koondamisel. Seltsiõhtutest pidas ta kõige olulisemaks kohtumist kultuuriministri Rein Langiga, kellele pandi südamele kaks asja: Eesti akadeemilise spordiajaloo ja paberikandjal spordiväljaande vajalikkus.

Revisjonikomisjoni esimees Mai Luik kandis ette revisjoni tulemused ja koosolek kinnitas üksmeelselt (vt foto) seltsi 2012. aasta majandusaruande.



Peale väikest kohvipausi koguneti uuesti saali, et teha XXXVI teatmematerjali kogumise võistlusest kokkuvõtted ja autasustada paremaid (vt tulemused lk 27-28).



Autasustatud koos spordimuuseumi direktoriga ühispildil (vasakult): Priit Olle, Jaan Lendsaar, Ülo Lindpere, Ardi Kaaristo, Heino Jeret, Jaan Roomets, Nora Kutti, Daimar Lell, Erlend Teemägi, Rein Järva, Karoliine Kuus, Juhan Maidlo ja Iris Ivan

Seejärel hakati arutlema Eesti spordi vahendamise üle meedias, nii rääkivas kui ka kirjutavas, viimase 20 aasta jooksul. Tiit Karuks oli saatnud kirjalikult oma nägemuse, mille Enn Mainla sissejuhatuseks ette luges:

Esmalt elektroonilisest pressist. Eesti taasiseseisvumine avas maailma ka siinsele spordiajakirjandusele. ETV ja Eesti Raadio (Vikerraadio) on alates 1992. aastast kajastanud suures mahus nii tiitlivõistlusi kui olulisemaid rahvusvahelisi jõuproove. Peatähelepanu on olnud teadagi olümpiamängudel. Ent alati on leitud vahendeid ka kergejõustiku MMide ja EMide, suusatamise MMide, sportmängude puhul tiitlivõistluste finaaltourniiride ja valiktourniiride vahendamiseks. Selles plaanis tundub kõik olevat normis. Tõsi, alates Sotši talimängudest ei korralda olümpiate vahendamist enam Euroopa Ringhäälinguliit EBU, mis tähendab, et edaspidi sekkuvad ka eratelevisioonid.

Tundub, et ka igapäevane uudiskajastus ETVs ja Vikerraudios on normis. Erinevate alade Eesti meistrivõistlustele võiks ehk enam tähelepanu pöörata, ent siin sõltub nii mõndagi lepingulistest suhetest alaliitudega.

Kui midagi soovida, siis ETV programmis tahaks näha pikemat analüütilist arutelusaadet. Vikerraadio Spordipühapäevas on koht põhjalikumateks aruteludeks olemas. 2010. aastal ühendati televisiooni ja raadio sporditoimetus Eesti Rahvusringhäälingu sporditoimetuseks (uudistetoimetused ühendati juba varem). Tundub, et vajalikku lisaväärtust ja uut hingamist pole see andnud.

Eratelevisioonide ja -raadiote spordikajastus on juhuslikum. Tõsi, tasub märkida ülekandeid jalgpalli Meistrite Liiga ja Eesti meistriliiga mängudest.

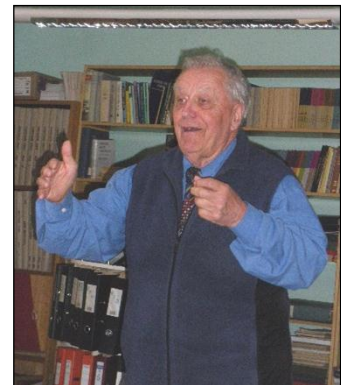
Mõned mõtted ka kirjutavast pressist. Spordiajaloo seltsis on mitmel puhul avaldatud arvamust, et Eestis peaks ilmuma paberkandjal spordileht. Sellest oli juttu nii seltsi Tallinna osakonna spordiajakirjandust käsitlenud arutelul kui ka kohtumisel kultuuriminister Rein Langiga. Kuivõrd reaalne see idee tänases olukorras on, ei julge öelda. Pigem tuleks sellesse suhtuda mõningase ettevaatusega. Jah, aastail 1958–1993 ilmunud Spordilehe tiraaž oli parematel päevadel üle 70000. Ent siis olid teised ajad ja päevalehtedes käsitleti sporti telegrammstiilis. Kui me heidame pilgu Euroopasse, siis suurtes tiraažides ilmuvad spordilehed Prantsusmaal, Hispaanias, Portugalis ja Itaalias. Aga ka Venemaal. Horvaatias on poplaarne kuus korda nädalas ilmuv Sportske Novosti. Ja nii edasi. Samas mööngem, et lõviosas kajastavad need väljaanded jalgpalli. Kui liigume põhja poole (Soome, Rootsi, Norra) on spordilehtede osatähtsus väike või nullilähedane. Põhirõhk on päevalehtede mahukatel spordikülgedel. Selline areng on toimunud meilgi, meeldib see meile või mitte.

Kõrvalepõikena: alates tänavusest aastast loobus Eesti Olümpiakomitee rahastamast Eesti Päevalehe Spordilehte. Tundub, et hetkel on parim sporditiim Õhtulehel (näis, kas nii jääb ka pärast Jaan Martinsoni siirdumist Postimehe ridadesse). Samas tundub, et liigagi tihti nõuavad ülemused neilt verd, higi ja pisaraid. Tegemist on ikkagi tabloidiga.

Tundub, et potentsiaal professionaalseks tööks on nii elektroonilises kui ka kirjutvas pressis olemas. Küsimus on selles, kuidas õnnestub seda tänase Eesti tingimustes parimal viisil kasutada.

Seejärel võttis jutujärje üle Vello Lään (pildil), kes spordimeediaga väga mitme kandi pealt kokku puutununa rääkis elavalt ja huvitavalt oma asjakohaseid tähelepanekuid ja meenutusi, põigates ka kaugematesse aegadesse, kui raudse eesriide tagant spordiandmete hankimine oli tõeline võlukunst.

Järgnenud mõttevahetuses said sõna Märt Ibrus, Daimar Lell, Lembit Pettai, Ülo Lindpere, Uno Aava, Erlend Teemägi, Rein Järva jt, kelle sõnavõttudest jäi



kõlama nõrdimus eraldi spordiväljaande puudumise üle ja ka see, et päevalehtede spordist kirjutajad tihtilugu tunnevad väga puudulikult sporti, meie spordiajaloost rääkimata.

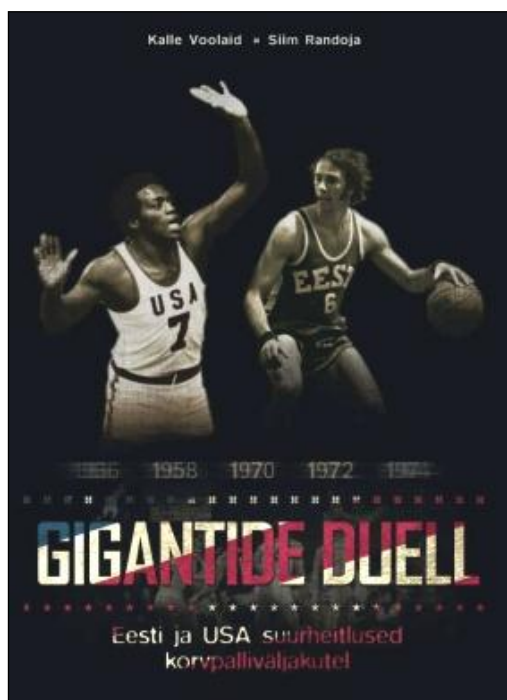
SPORDIMUUSEUM PRIMA VISTAL

9.-12. maini toimus Tartus juba kümnendat korda Eesti suurim rahvusvaheline kirjandusfestival Prima Vista. Juubeliaastal oli festivali tunnuslauseks “Aeg lendab” ning nagu varasematelgi aastatel lõi festivalil kaasa ka Eesti Spordimuuseum.

TÜ raamatukogu ees toimuval raamatulaadal sai 9. ja 10. mail spordimuuseumi trükiseletilt vahvate laadahindadega soetada põnevaid spordialaseid trükiseid ning muuseumi meeneid. 10. mail kell 15 toimus aga Prima Vista põhiprogrammi raames TÜ raamatukogu kohvikus Gaudeamus Eesti Spordimuuseumi ja kirjastuse Jutulind koostöös valminud trükise “Gigantide duell” esitus.

ILMUS UUS KORVPALLIRAAMAT

Siim Randoja



10. mail esitleti Prima Vista kirjandusfestivali programmi raames TÜ raamatukogu kohvikus spordimuuseumi uut trükist “Gigantide duell. Eesti ja USA suurheitlused korvpalliväljakutel” ka tartlastele, paar päeva varem olid seda saanud näha tallinlased.

Kalle Voolaid ja Siim Randoja Eesti Spordimuuseumist on kokku pannud raamatu, mis käsitleb üht põnevamat epohhi Eesti korvpalli ajaloos – heitlusi Eesti ja USA korvpallikoondiste vahel. Tutvustamist leiavad olümpiaajaloo esimene korvpalliturniir Berliinis (1936), Eesti suurvõit USA üle „Kalevi“ spordihallis (1970) ja veel mitmed muudki vastasseisud korvpalliplatsidel.

Eesti korvpalli ajalukku on sügava jälje jätnud meie koondiste mitmed kokkupuuted korvpalli sünnimaa Ameerika Ühendriikide koondistega. Kokkupuuted said alguse vastasseisuga 1936. aasta Berliini olümpiamängudel ning leidsid jätku nõukogude ajal, mil ameeriklastega võisid mitut puhku võimeid võrrelda Eesti NSV koondised.

Kaheldamatult olulisim neist mängudest toimus 1970. aasta Tallinna rahvusvahelisel korvpalliturniiril, kui Eesti meeskond sai USA üle oma esimese ja seni ainsa võidu. See vägev esitus andis tubli tõuke korvpalli populaarsuse kasvule Eestis ning andis ühtlasi tuge eestlaste rahvuslikule eneseteadvusele. Olgugi, et olümpiamängudeks valmistuvad USA korvpallurid olid Euroopasse lähetanud mitmeid noori ja äärmiselt andekaid pallureid eesotsas Julius Ervingu, Tom McMilleni ja Paul Westphaliga, olid eestlased sel õhtul paremad! Taaskord leidis kinnitust meie meeskonna treeneri Ilmar Kullam geniaalsus, veelkord tõestas ta: üksikute mängijate meisterlikkus jääb tervikuna toimivale võistkonnale alla. Korvpallihiid korvpalli sünnimaalt pörkusid meie oma korvpallihiidudega, Aleksei Tammiste, Jaak Salumetsa, Jaak Lipso ja teiste vägevate meeste veetud Eesti korvpalli “kuldse põlvkonnaga” – ja kaotasid.

Selle vägeva vastasseisu auks kannabki raamat nime “Gigantide duell”. Lugeja leiab sealt lisaks eelpoolmainitud võidumängule ülevaate teistestki Eesti-USA mängudest, alustades kohtumisega Berliini olümpial ja lõpetades heitlusega 1979. aasta üleliidulisel rahvaste spartakiaadil Vilniuses.

Lisaks mänguülevaadetele avab raamat ajastut puudutavat tausta, kirjeldab 1970. aasta turniiri korraldamisega seonduvat ning selgitab USA olümpiameeskonna koostamise põhimõtteid. Eraldi peatükis on ära toodud 1970. aastate Eesti-USA kohtumiste osaliste isikuankeedid. Olulise lisaväärtusena on raamat varustatud rohke, unikaalse ja seni osaliselt trükitud avaldamata fotomaterjaliga Eesti Spordimuuseumi kogudest.

ÕÖS ON INIMESI *Siim Randoja*

18. mai oli muuseumides rahvarohke – toimus järjekordne muuseumiöö, seekord teemal „Õös on inimesi“. Kuna sel aastal oli muuseumiöö sattunud samale päevale rahvusvahelise muuseumipäevaga, mil paljud Eesti muuseumid on niigi tasuta avatud, võib kõnelda lausa muuseumööpäevast.

Spordimuuseumiski kasutasid seda võimalust mitmed grupid, kes enda külastuse varakult 18. maile planeerisid. Muuseumiöö algas nõ tavapäraselt vihmase ilma ning õhtuse Eurovisiooni lauluvõistluse ootuses. Kiiresti sai siiski selgeks, et vihm tõelisi muuseumihuvilisi ei sega ning rahvast jätkus nii näituseid uudistama, simulaatoritele ning ergomeetritele möllama kui ka Öömälukale ajusid ragistama. Kell 23 alanud mälumängu vastu valitses nii suur huvi, et paraku ruumipuudusel kõik mängima ei pääsenudki.



Eesti Spordimuuseumi külastajate arv kasvas tundide lõikes pidevalt kuni kella 21.00ni. Kõige rahvarohkem oligi ajavahemik kella 20st 21ni, mil muuseumisse leidis tee 266 inimest. Kella 22ks oli öiste külastajate arv jõudnud 875ni. Muuseumiöö viimane tund oli juba hõredam, kuid vaatamata sellele sai 1000 külastaja piir ületatud. Kokkuvõttes külastas muuseumiööl spordimuuseumit 1011 inimest, millele lisandus veel 101 päevast külastajat, ühtekokku seega 1112 inimest.

Otepää Talispordimuuseumi jõudis 18. mai õhtul läbi vihma ja äikese uudistama 55 huvilist, kes said muuhulgas osa vahetult enne muuseumiööd avatud mäesuusatamise ning sööstlaskumise alasest väljapanekust.

Üle-eestiliselt korraldati muuseumiööd viiendat korda. Eesti Spordimuuseumis Tartus toimus esimene muuseumiöö aga juba 2005. aastal. Tänavune oli seega arvult juba üheksas. 1000 külastaja piir ületati teist korda, kõige rahvarohkem on senini olnud eelmise aasta muuseumiöö. Järgmine kord saab spordimuuseumisse õhtutundidel tulla septembris kui toimub Teadlaste öö.

SPORDIMUUSEUMI 10. ÖÖMÄLUKAS

Siim Randoja

Järjekordne spordimuuseumi öömälukas sai teoks muuseumiööl, 18. mail. Veidi pärast kella 23 alanud mälumängule õnnestus end kirja panna 15 võistkonnal. Tõsiseks rebimiseks läks juba eelregistreerumise käigus ning lõpuks pääsesid mängima kiiremad, mitmele hilisemale sooviavaldajale tuli ruumipuudusel paraku ka ära öelda. Mõnedes võistkondades toimusid liikumised veel vahetult enne mängu, nii et lõpp-protokolli sai tulemuse 13 võistkonda.



Spordimuuseumi raamatukogu saalis käib ajude registamine ja ka žürii laua taga (vasakult: Siim Randoja, Daimar Lell ja Kalle Voolaid) on tunda pinget

Spordimuuseumi, arvult juba 10. öömälukas startis hoogsalt, esimeste voorude järel vahetusid liidrid pidevalt. Õiged vastused tekitasid vastajais

mõnusaid emotsioone, mõni lasi lendu vandesõnugi. Poolel võistlusel haarasid liidriohjad enda kätte võistkonnad Reigo Lokk ja Sõbrad ning Koiva Kobras. Võrdselt läbiti mitu vooru ning otsustavaks said viimased küsimused, millele vastamisel Koiva Kobras teistele hambaid näitas ning sellega napi võidu võttis. Veelgi napimalt jõudis lõpuspuurdiga 3. kohale Eesti Rahva Muuseumi võistkond, jättes neljandaks Tõnu Talve ja Mart Abeli.

KÜLAS OLİ CHARLES VALLMANN

Heldur Tuulemäe

21. mail tulid ESAS Tallinna osakonna liikmed enne suvevaheaega viimast korda kokku. Külas oli legendaarne kergejõustiklane, rahvusvaheliselt tuntud odaviskaja Charles Vallmann (*foto 1959*).

Tema sporditee algas Koplist. Vanema venna Harry Vallmanni õhutusel loobiti mere ääres kive kevadest sügiseni. Lõpuks korjati ämbritega kive ka koju ja visati neid läbi talve.

Koos naabripoisi Roland Ilvesega mindi treeningule Dünamosse Viktor



Vaiksaare juurde ja juba hakkasidki võidud tulema nii Tallinna, Eesti kui tollase NSV Liidu koolinoorte võistlustelt. NSV Liidu meistri-võistlustelt täiskasvanute klassis sai Charles kaks hõbe- ja kolm pronksmedalit. Kuus korda tuli Eesti meistriks. 1955. aastal ületas ta venna palju kordi lapitud-liimitud odaga Gustav Sule sõjaeelse Eesti rekordi ja tõusis tulemusega 77.90 maailma kõigi aegade edetabelis esikümnesse. 1955–1960 parandas Eesti rekordit viis korda: 77.90 – 82.26. Oli neli hooaega maailma edetabeli esikümnes ning kuulus neli korda NSV Liidu ja 29 korda Eesti koondisse.

Kuuekümnendatel aastatel töötas Vallmann NSV Liidu koondise odavisketreenerina. 1965. aastal lõpetas TPedI kehakultuuriteaduskonna ja töötas õppejõuna samas seitse aastat. 35 aastat oli ta Kalevi Tallinna kergejõustikukooli direktor.

Charles Vallmann oli ka liikumise ELUTERVE EESTI algatajaid ja aseesimees. Ta on kuulunud Eesti Kultuurkapitali kehakultuuri ja spordi sihtkapitali nõukokku. 2004. aastal sai ta Valgetähe V klassi teenetemärgi.

Poolteist tundi Charlesiga möödus nagu lennates.

MARGUS HUNDI VARUSTUS

Siim Randoja

2013. aasta aprillis toimunud NFL-i *draft*'i teises ringis (üldarvestuses 53. valikuna) Cincinnati Bengals'i meeskonna poolt valitud Margus Hunt jõudis koduülikooli SMU esindada kahel Hawaii Bowl'i karikavõistlusel.

2009. aastal ülikooli Ameerika jalgpalli meeskonnaga liitunud Hunt suutis esimesel korral maha murda vastase mängujuhi ning aidata meeskonna 45-10 võidule Nevada ülikooli vastu. Kolm aastat hiljem, kui SMU taaskord karikale mängis, väljus Hunt kohtumisest lisaks 45-13 võidule Fresno State'i üle ka mängu väärtuslikuima mängija auhinnaga.

Eesti Spordimuuseumis saab maikuust alates näha 2009. aasta Hawaii Bowl'i karikamängu mängusärki ning 2012. aastast pärinevat, viimastes ülikoolikohtumistes kasutatud mängukinnast (*vt fotol*).



STALINI TÜTREST ROOMA PAAVSTINI

Rait Männik

Alates 24. maist on Eesti Spordimuuseumil meeldiv võimalus eksponeerida autogramminäitust „Stalini tütre Rooma paavstini“, mis valmis koostöös Euroopas tuntud ja tunnustatud autogrammiküti Anto Sepaga. Saaremaalt pärit ning praegu Euroopa üht suuremat autogrammikogu haldav tagasihoidlik mees on oma lemmikhobiga tegelenud ligi poolsada aastat ning tema kogusse kuulub üle 30 000 omakäelise nimekirjutuse.

Eesti Spordimuuseumis näha olev väljapanek keskendub peaaesjalikult spordikuulsustele, esindatud on nii Eesti olümpiavõitjate kui maailmakuulsuste autogrammid, kuid lisaks neile saab uudistada vapraid pioneere, kes mingis valdkonnas on olnud maailmas esimesed – esimesena Kuul, esimesena kosmoses, esimesena kõrgeima mäe otsas, esimesena poolusel jne. Väike valik näitusel esindatud kuulsatest nimedest: Frank Sinatra, Marlene Dietrich, Juri Gagarin, Muhammad Ali, Pele, Diego Maradona, Ayrton Senna, dalai laama... Ja nagu näituse nimigi ütleb, on teiste põnevate persoonide seas oma koha näitusesaalis leidnud ka nt Jossif Stalini tütar Svetlana Allilujeva ning Rooma paavst Johannes Paulus II.



Väljapanek (vt fotod) jääb Eesti Spordimuuseumi keldrigaleriis avatuks kogu suveks, viimaseid autogrammihuvilisi võõrustatakse aga veel esimestel sügiskuudelgi.

MUUSEUMIDE SUVEMÄNG 2013

Daimar Lell

Otepää Talispordimuuseum osaleb Eesti Rahva Muuseumi koordineerimisel toimivas ning kuni 25. augustini kestvas suvises muuseumide külastusmängus Otsi! Leia! Avasta! Astu Tehvandi spordikeskusest läbi ning osale mängus!

2012. aastal alguse saanud mängu teravik on suunatud maakonna- muuseumidele ning teistele üle Eesti asuvatele väiksematele muuseumidele. Käesoleval aastal osaleb mängus üle 50 muuseumi.

Mäng kestab 18. maist kuni 25. augustini. Mänguga loodetakse saavutada, et külastajad teadvustaks senisest enam muuseumi kui aja veetmise kohta, jääks sinna kauemaks ning süveneks läbi nuputamise, otsimise ja avastamise muuseumi võimalustesse. Mäng toimub selliselt, et iga muuseum mõtleb välja tegevusi, küsimusi või ülesandeid, mida tehes või lahendades saavad mängus osalejad flaierile templi või klepsu.

Auhinnaloosis osalemiseks tuleb tänavu koguda vähemalt kolm templit erinevatest muuseumidest või filiaalidest. Peaauhindadeks on nädalavahetus neljale Alatskivi lossis koos majutuse, õhtu- ja hommikusöögi, giidituuri ja savikoja külastusega ning kahepäevane taluromantika pakett Maria talus Pärnumaal majutuse, õhtusöögi, pikniku ja ratsutamise või hobusesõiduga. Mängu koostööpartner on Maaleht, kes võimaldab mängijatel veebilehest otsida vastuseid oma muuseumimängu küsimustele. Õigesti vastanute vahel loositakse välja Maakodu ja Maalehe aastatellimused. Osalevad muuseumid loosivad välja ka oma meeneid.

EESTI SPORDIMUUSEUM TAAS SUVEPEALINNAS!

Siim Randoja

4. juunist 3. juulini on Eesti Spordimuuseum taas külas suvepealinnas. Pärnu Keskraamatukogu I korruse galeriis on neil päevadel avatud väljapanek (vt *fotod*) “Spordimuuseum suvepealinnas II”, mis muuseumi juubeliaastale kohaselt sisaldab endas unikaalset näitust „Poolsajand pinkidel“, mida on omakorda täiendatud rariteetidega spordimuuseumi kogudest.



Eesti Spordimuuseumi 50. juubelile pühendatud näituse teeb eriliseks selle omalaadne kujundus – kogu muuseumi ajalugu on talletatud pinkidele. Näituse koostajate arvates olid just pingid – mis lisaks kõigele muule veel kujunduslikult suurepäraselt haakuvad Tartus muuseumihoone ees kulgevale Rüütli tänavale paigutatud pinkidega – oma olemuselt parim võimalus jäädvustada seda, mis on tegelikult oluline. Näitusele minevad pingid ei ole puutumatud ja pühad, vaid külastaja võib neile ka tegelikult istuda, hetkeks puhata ja mõtiskleda.

Lisaks ilmestab väljapanekut valik spordimuuseumile aja jooksul tehtud kingitustest ning muuseumi enda meenetest. Näha saab ka museaali nr 1, vanimat muuseumi kogudes leiduvat eset, esimeseks näituseks valminud originaalplakatit, väljapanekut muuseumi trükistest ning mitmeid haruldasi leide muuseumi kogudest, mida on täiendatud Kaia Kanepi ning Heiki Nabi võistlusriietuse ning Evelin Ilvese Londoni olümpiatõrvikuga.

ÖÖMÄLUKAS PÄRNUS

Daimar Lell

3. juunil juhatati meeleolukalt sisse spordimuuseumi taaskordne tulemine ja olemine suvepealinnas lisaks avatud näitusele spordimuuseumi teise öömälukaga Pärnus. Seekord asus võistlustulle 9 võistkonda 30 mälumänguhuvilisega. Mullust esikohta kaitses edukalt Jaan Allik.

Mäng kulges algusest lõpuni Jaan Alliku juhtimisel. Ülejäänud kohtadele käis aga ülipingeline võistlus. Tänu öömäluka punktiarvestussüsteemile oli paar vooru enne mängu lõppu viis võistkonda kõigest 25 punkti sees, mis tähendab tegelikult lausa olematuid vahesid! Lõppjärjestuses siiski kohtade jagamist ei olnud ning nii järgnesid Allikule võistkonnad O2 ning 30 kraadi, auhinnalaua juurde pääsesid veel ka Täiskuu, KOPP ja Dollar. Mängu võitja Jaan Allik jagas korraldajaile kiidusõnu nii küsimuste sisu kui raskusastme eest, mis olid jõukohased vastamiseks ka mitteprofessionaalidele.

SADA AASTAT KÜMNEVÕISTLUST EESTIS

Ille Palm

Seltsipäev Tartus 5. juunil oli pühendatud eesti kümnevõistluse sajandale aastapäevale. Sissejuhatuseks meenutas Enn Mainla esimest võistlust 1913. aastal ja lühidalt järgnevaid tähelepanuväärsemaid hetki meie ühe trumpala teel. Siis sai sõna Toomas Berendsen, kes rääkis oma sporditeest ja nagu selgus, möödus just 50 aastat tema esimesest kümnevõistlusest.

Toomas meenutas agarat ja mitmekülgset sportimist Ambla keskkoolis väga tublide õpetajate Ilmar Lindami ja Heino Ojasoo juures ning hilisemaid treeninguid TPIs õppimise ajal Ervin Uugi juhendamisel, kui kümnevõistlus saigi põhiliseks järgnevak 12 aastaks.

Toomas Berendseni (*pildil*) sporditee oli edukas, sisaldades 13 korda esinemist Nõukogude Liidu koondises (koos teiste edukate Eesti kümnevõistlejatega), kuid kahjuks mitte olümpiamängudel. Mitmekülsus tõi Eesti meistritiitleid kergejõustiku erinevatel aladel, aga samuti võrkpallis.

Erialase töö kõrval on Toomas jäänud kergejõustiku juurde, juhtides Nõmme kergejõustikuklubi ja korraldades sel aastal juba 56. korda toimunud Uno Palu auhinnavõistlusi mitmevõistluses 11–14-aastastele noorsportlastele.

Toomasel oli kaasas väga korralikult vormistatud huvitav album oma sporditee fotodest, millel ta ise ja teised tuntud Eesti kümnevõistlejad.

Päeva lõpetas Erlend Teemägi, asjatundja ja kümnevõistlusele pühendatud raamatu (2003) autor, kes meenutas kümnevõistlusega seotud seiku ja fakte ning vastas küsimustele.



TARTU TÄNAS MUUSEUMITÖÖTAJAJD

5. juunil toimunud Tartu linna traditsioonilisel muuseumitöötajate tänuüritusel pälvis teiste seas tänukirja spordimuuseumi teadur Kaarel Antons.

Teaduskeskuses AHHA toimunud meeleolukal tseremoonial andis linnapea Urmas Kruuse tänukirjad üle ühtekokku kümnele muuseumitöötajale, kes olid äramärkimist leidnud nende endi kolleegide poolt. Kaarel Antonsi puhul tõsteti esile tema pühendumust spordi ja ühiskonna seoste uurimisel ja õpetamisel, samuti spordipärandi mõtestatud kogumisprojektide algatamist.

Abilinnapea Tiia Teppan õnnitles tänuüritusel ka tänavu esmakordselt aset leidnud Tartu muuseumitöötaja stipendiumikonkursi laureaate. Esimeste stipendiaatide hulgas oli ka spordimuuseumi arendusjuht Siim Randoja, kes stipendiumi toel sai osa võtta Rahvusvahelise Olümpiamuuseumide Koostöövõrgustiku suvekoolist Dohas.

Muuseumitöötajate tänuüritus lõppes pidupäevatoridi söömise ning AHHA väljapanekutega tutvumisega.

GIGANDID NÄITUSEL

Siim Randoja

13. juunil avasid USA suursaadik Jeffrey D. Levine, Tartu linnapea Urmas Kruuse ja muuseumi direktor Daimar Lell Eesti Spordimuuseumis Kalle Voolaidi ja Siim Randoja koostatud näituse "Gigantide duell. Eesti ja USA suurheitlused korvpalliväljakutel", mis käsitleb üht põnevamat epohhi Eesti korvpalli ajaloos – heitlusi Eesti ja USA korvpallikoondiste vahel. Tutvustamist leiavad olümpiaajaloo esimene korvpalliturniir Berliinis (1936), Eesti suurvõit USA üle „Kalevi“ spordihallis (1970) ja veel mitmed muudki vastasseisud korvpalliplatsidel.

Aukülalistena olid avamisel ka Jaak Salumets ja Aleksei Tammiste.



Siim Randoja ja Kalle Voolaid



Aleksei Tammiste ja Jaak Salumets

Lisaks sisulisele informatsioonile ja hulgalisele haruldasele fotomaterjalile saab näitusel näha ajaloolisi filmikaadreid, võidumängus kasutusel olnud palli,

esimest korvpalli MM-i karikat, rohkelt tiitlivõistluste medaleid, kuid ka näiteks ise oma hüppevõimet testida ja korvviskega kätt proovida.



USA suursaadik Jeffrey D. Levine ja muuseumi direktor Daimar Lell leidsid näituselt mõndagi rõõmustavat

Näitus jääb avatuks kuni septembri lõpuni ning ühtlasi on näituse raames võimalik muuseumis erihinnaga soetada samanimeline trükis.

OLÜMPIAMUUSEUMIDE KOOSTÖÖVÕRGUSTIKU AASTAKOOSOLEK *Daimar Lell*

20.-21. juunil toimus Katari pealinnas Dohas rahvusvahelise olümpiamuuseumide koostöövõrgustiku (OMN) aastakoosolek.

Kuna aastakoosoleku tavapärase võõrustaja Lausanne'i Olümpia-muuseumi renoveerimistööd endiselt kestavad, oli seekordseks kokkusaamise läbiviijaks Katari Olümpia- ja Spordimuuseum. Sealsamas Dohas toimus ka esimene võrgustiku muuseumide spetsialistidele mõeldud meistriklass – koolitusprogramm, mille käigus töötati välja mitmeid huvitavaid näituselahendusi.

Eesti Spordimuuseumit esindasid seekordsel OMN-i aastakoosolekul direktor Daimar Lell ja teadussekretär Kalle Voolaid. Meistriklassi tööst võttis osa muuseumi arendusjuht Siim Randoja.

Aastakoosolekul arutati erinevatel muuseumide ühiseid huvisid puudutavatel teemadel, samuti kuulati ülevaateid OMN-i liikmete möödunud aasta tegemistest ning järgnevate aastate plaanidest. Ühise joonena läbis mitmeid sõnavõtte juubeliaastate äramärkimine (teiste hulgas Eesti Spordimuuseumi 50. aastapäev, aga ka Soome Spordimuuseumi 75. aastapäev jne) ning mitmete muuseumide käimasolev renoveerimine või selle ootus.

Läbirääkimisi alustati ühenduse tegevuse raamistiku moodustava ühiste kavatsuste memorandumi kolmanda versiooni projekti osas. Praegune, memorandumi teine versioon kehtib veel kuni käesoleva aasta lõpuni. Järgmise kehtivusajaks on aga aastad 2014–2018.

Põhjalikult käsitleti liikmesmuuseumide kogumispoliitikaid ning nende väljatöötamist või uuendamist, samuti koopiade ja võltsingute temaatikat. Sel teemal kogunes võrgustiku vastav töögrupp käesoleva aasta mais Helsingisse ning aastakoosolekul tutvustati seal kuuldut ning otsustatut. Ühiselt leiti, et hiljemalt 2015. aasta lõpuks võiksid kõikide liikmesmuuseumide kogumispoliitikad olla avalikkusele kättesaadavad (võimalusel ka ingliskeelsetena).

Aastakoosoleku tööst oli kutsutud osa võtma Rahvusvahelise Spordifilmide Föderatsiooni (*FICTS, Federation Internationale Cinema Television Sportifs*) president Franco B. Ascani, kes tutvustas juba toimuvat koostööd mitmete muuseumidega spordifilmide festivalide korraldamisel. Samuti pakkus ta võrgustiku liikmetele arutlemiseks välja FICTSi poolt juba valmis raamistikuga filmifestivalide võõrustamist ühise koostöölepingu raames.

Koosoleku teisel päeval tehti kokkuvõtteid esmakordselt toimunud meistriklasi tegevusest. Koolitusel osalenud olid eelneval viiel päeval tulistes diskussioonides ning pingelises töös ette valmistanud kolm näituse või eksponeerimisideed, mida ühiselt ka tutvustati. Ideede juurde oli välja pakutud ka põnevaid teostuslahendusi, atraktiivseid elemente, teemaga haakuvaid avalikkusele huvipakkuvaid esemeid, võimalikke haridusprogramme ning edasiarendusvõimalusi. Kõik töögrupid olid oma ülesannet tõsiselt võtnud ning väga hästi hakkama saanud. Ühiselt hinnati esimese meistriklasi tegevus igati kordaläinuks ning otsustati asjaga kindlasti edasi minna. Meistriklassis osalenud töid praktilise kasuna välja veel ka erinevate muuseumide senistest erinevatest kogemustest tekkinud sünergia ning hulgaliselt juurde saadud uusi kontakte.



Võrgustiku uuteks liikmeteks arvati aastakoosoleku ühisel otsusel Singapuri Noorte Olümpia Muuseum ning Göteborgi Spordimuuseum.

Aastakoosolekust osavõtjad (*vt foto eelmisel leheküljel*) külastasid ühiselt ka Katari Olümpia- ja Spordimuuseumi väga ülevaatlikku ning mitmete haruldaste eksponaatidega ajutist näitust “Olympics – Past and Present”.

EEESTI SPORDIMUUSEUMI XXXVI TEATMEMATERJALI KOGUMISE VÕISTLUS

Žürii koosseisus Enn Mainla (esimees), Kaie Voolaid ja Anu Sillastu, tutvunud võistlusele laekunud töödega, otsustas võrdsete tööde rohkuse tõttu jätta kohaauhinnad välja andmata, kuid omas vallas parimatele määrata:

ERIAUHINGAD:

PARIM BIOGRAAFILISTE ANDMETE KOGU

Roomets, Jaan. Peeter Varrak.

PARIM SPORDALA AJALUGU

Järva, Rein. Eesti meistrivõistlused korvpallis meestele 1941–1955. Tallinn, 2013. + CD

PARIM SPORDIALA TEATMEMATERJALI KOGU

Labbi, Helkiv. Eesti petanque'i väike ajalugu. Võru, 2013.

PARIM DOKUMENTAALSE TEATMEMATERJALI KOGU

Maidlo, Juhan. Valik dokumente Eugen Piisangu arhiivist. 2012.

PARIM KROONIKA

Laaspere, Auri. ESVL kroonika 2012. Tallinn, 2013.

PARIM RETSENSIOON

Teemägi, Erlend. Eesti spordi taskuentsüklopeedia ja selle probleemid/vead.

PARIM VETERANIDE SPORDI ÜLEVAADE

Kutti, Nora. Eesti kergejõustikuveteranid maailma- ja Euroopa meistrivõistlustel 1990–2013. Kergejõustik XXVIII (XX). Tartu, 2013; Meenutades ja (vanu) ajalehti sirvides. Kergejõustik 2011, 2012. XXIX (XXI). Tartu, 2013.

PARIM MÄLESTUSTE KOGU

Tikk, Arvo. Uno Sahva meesvõimlemise rühm Tartu Ülikoolis ja Mustametsa sporditare 1959–2003. Tartu, 2013. + CD + kroonikad 2 kd.

PARIM ÕPILASTÖÖ

Kaaristo, Ardi. Vello Kaaristo, üks kuulsamaid mehi Eesti suusaajaloos. Vastseliina, 2013.

ERGUTUSAUHINNAD:

Jeret, Heino. Nii kajastati ENSV ajakirjanduses (Rahva Hää!, Noorte Hää!) 1956. aasta XVI olümpiamängude ettevalmistamist ja kulgemist.

Lindpere, Ülo. Minu mälestused spordist. 2012.

Promet, Ants. Mustandmaterjal raamatule „Unustamatud viiekümnendad“ ja käsikirjale „Saavutused mootorratta- ja autospordis 1948–1963“.

Kuus, Karoliine. Sport minu suguvõsas. Võru, 2013.

Ivan, Iris. Kolme põlvkonna suhted võrkpalliga. Võru, 2012.

Lendsaar, Jaan. Vastseliina laskesuusatamisest treenerite ja sportlaste pilgu läbi. Vastseliina, 2013.

Olle, Priit. Maratonikuningas Raul Olle, minu onu. Vastseliina, 2013.

TEADMISEKS!

ESAS liikmetel on liikmemaksu (mis vastavalt üldkoosoleku otsusele on 4 eurot, pensionäridel 2 eurot aastas) ja toetusi on võimalik tasuda Eesti Spordiajaloo Seltsi **arveldusarvele nr. 10152001602002** SEB pangas või tuua/saata seltsi juhatusele Spordimuuseumi (Rüütli 15, Tartu 51007) kas seltsi esimehele Enn Mainlale (7300754, 56497632, fax 7300763, E-mail: enn@spordimuuseum.ee) või laekur-varahoidjale Rait Männikule (7300771, 5119369, E-mail rait@spordimuuseum.ee), Tallinna osakonna liikmetel oma osakonna laekurile. **Ära unusta liikmemaksu tasuda!**

□ □ □ □ □ □ □

**Täname Eesti Kultuurkapitali
seltsi tegevuse toetamise eest!**

□ □ □ □ □

**Kasutatud ESM kodulehel ilmunud materjale.
Fotod: Enn Mainla, Rait Männik, Lembit Peegel, Kalle Voolaid, ESM fotokogu**

□ □ □

**Eesti Spordiajaloo Seltsi Teataja nr 66
koostas ja toimetas Enn Mainla**